שער הכוונות — דרושי ראש השנה הקדמה

דרושי ר"ה:

ענין הסליחות של בני ספרד באשמורת הבוקר ליל חדש אלול עד יוה"כ העיד לי כהר"י סאגי"ש ז"ל שהוא ראה למוז"ל שהיה אומר מלה במלה עם הצבור:

ענין ר"ה ויוה"כ נתתי אל לבי לחקור ולתור בענין זה שתיקנו חז"ל בג"ר ובג' אחרו' והוקשה לי שינוי הלשונות כי בברכ' אבות תיקנו זכירה וכתיב' ובברכת גבורות זכירה לבד כמ"ש זוכר יצוריו כו' ובהודאה תיקנו כתיבה לבד וכמ"ש וכתוב לחיים טובי' כו' ובשים שלום זכירה וכתיבה. ועוד כי הזכירה שבאבו' היא זכירה בפני עצמה ואינה חוזרת על הספר ובשים שלום אומר ובספר חיים כו' נזכר ונכתב כו' ועוד כי בתחי' אנו מתפללים בעדינו ואומר' זכרנו לחיים ואח"כ אנו אומרים סתם זוכר יצוריו ובהודאה אנו אומרים כל בני בריתך ובשים שלום אנו אומרים וכל עמך ישראל כו' ועוד מה לנו לשאול על הזכירה אחר שאנו שואלים על הכתיבה שהיא העיקר ועוד מה ענין זכירה בתחיית המתים שאנו סומכים לה ונאמן אתה להחיות מתים ע"כ מצאתי עוד נמצא שנית קרוב אל האמור וז"ל:

ענין ר"ה ויוה"כ נתתי אל לבי לחקור ולתור בענין תפי' ר"ה ויוה"כ לעבוד את בוראי עבודה שבלב זו תפילה בימים נוראים אלו אשר המלך העליון יושב על כסא דין וראיתי כי הוסיפו בברכות מעין הימים כי באבות הוסיף זכרנו ובגבו' מי כמוך ובקדושת ה' במקום האל הקדוש המלך הקדוש ובהודאה וכתוב לחיים טובים ובשים שלום ובס' חיים ברכה ובעבודה לא הוסיפו כלום. וראיתי שינויים בענין תוס' אלו כי באבות תיקנו לומר זכירה וכתיב' ובגבורה זכיר' בלא כתיב' ובהודאה כתיב' לבד ובשים שלום זכירה וכתיב' ועוד כי באבות תיקנות זכירה לחיים וכתיב' בספר חיים ובגבורה זכירה לחיים ובהודאה כתיבה לחיים ובשים שלום זכירה וכתיב' בספר חיים. ועוד כי באבות אנו מתפללים עלינו ובגבו' על כל העו' סתם זוכר יצוריו ובהודאה על בני בריתנו. ובשים שלום אנו חוזרים ומתפללים עלינו נזכר ונכתב לפניך אנו כו':

ויראה לי כי בכל ר"ה חוזר האצילות העליונ' לכמות שהיה בתחילת בריאת העולם וכבר ידוע דנוק' דז"א נפקא מתדבקא באחו' ז"א לעומת החזה כנגד ת"ת שבו ובהיותם בסוד אחור שהם דין נפקא מסטר' דגבו' והמוח הקודם בראש היא גבו' שנעשה לה בינה ואח"כ חסד בסוד חכמה בסוד ה' על י' סוד ה"י מאלקים ולפי שהמוח הקודם בראשה הוא גבו' סוד הדין לכן נעשה הדין ביום זה ולכן נק' ר"ה כי גבו' היא ר"ה שהיא נוק' דז"א הנק' שנה וגבו' היא ראשה ונעשה בינה לה לנוק' דז"א ונמצא שר"ה הוא כנגד בינה דנוק' דז"א שהיא גבו' וכנגד' נאמר אני בינה לי גבו'. והנה בז"א יש זכירה מצד חסד שיש בו וכתיב' מצד גבו' שבו ע"י הבינה הנקר' כתיבה וזכירה שמצד החס' היא ע"י היסוד ברית קדש שממנו יוצאים הנשמות ומתגלה חסד בפום אמה וממנו תוצאות חיים ואנו מתפללים לשי"ת שיהיה מתגלה חסד עליון לא לצורך נשמות כדרך הזווג אלא לצורך חיים כדרך זווג חו"ב לצורך המלאכים שהוא לצורך לתת להם חיים נצחיים לבד ולפי' נק' חו"ב חיים כי מהם תוצאו' חיים למלך ונקר חיי המלך כנז' וזהו מלך חפץ בחיים. והכוונה הוא כמו שהמלך העליון שהוא ז"א חפץ בחיים ומושך משם משך החיים לצורך עצמו כך ימשיך משם חיים לנשמתינו ויתגלה חסד ביסוד שמשם נשמתינו להמשיך לנו משם חיים וזהו זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכל זה בסוד הנשמות אשר בנו ואח"כ אנו מתפללים להמשיך משם חיים לגופינו בסו' הכתיב' שהיא בינה גופא דחכמה עילאה. וזהו ענין הכתי' התעבות הדברים כדמיו' הכתי' להחיות הנפשות בגויתינו וגם זה יהיה ע"י היסוד הנק' ספר החיים כנודע אלא שזה בסוד פנימיות לחיי הנשמות וזהו בסו' חיצוניותו להחיות הגוף והנה חיות הנשמה נמשך מחכמה לבינה היורד לחסד ומתגלה ביסוד וחיו' הגו' נמשך מבינה ויורד לחסד ומתגלה ג"כ ביסוד ומפני שחיות הגוף נמשך מבינה אנו אומרים למענך אלקים חיים שהיא בינה כנודע:

בליל ר"ה טוב לקרוא על השולחן קודם שיטול ידיו למים אחרונים שקודם ברהמ"ז מס' ר"ה שהם ד' פרקים של משנה ותכוין כי הם ארבעה פרקים כנגד ד' אותיות הוי"ה וכנגד ד' בחי' שיש אל המלכות ועיין בברכת אבות דתפלת ר"ה לקמן וע"ש ושם יתבאר ד' בחינ' המל' הנ"ל. ונלע"ד ששמעתי ממוז"ל פ"א שאלו ד' בחי' הם סוד ארבעה אותיות של שם אדנ"י וכנגדם הם ד' פרקים דמסכת ר"ה הנז' וכונה זו צריך לכוין בקריאתם בליל ר"ה על השלחן וד' בחינות הנז' נרמזו במשנה ראשונה שהיא ארבע' ראשי שנים כו' וזה פי'. דע כי ד' בחי' יש אל המל' נוק' דז"א כנודע אצלנו כי כל דבר של קדושה בכל מקום ששורה נשאר ממנה רושם שם קבוע תמידי לא ימוש משם ואלו הם ד' בחי'. הא' היא בהיותה בראש הבריאה כנודע כי בימי החול בלילו' ההם יורד' היא למטה בהיכל ק"ק דבריאה בסוד מיעוט הירח ושם נשא' בחי' א' שלה תמיד. והב' הוא תחת היסוד דז"א והג' הוא כנגד הת"ת. והד' הוא כנגד הדעת דז"א ואלו הם ד' שרשים שיש אליה ונקרא ארבע' ראשי שנים כי הם ארבעה ראשים שלה:

בליל הב' של ר"ה צריך לברך ברכת שהחיינו בקידוש של הלילה ואין צורך לחפש אחר פרי חדש כלל. בכל עשרת י"ת טוב ונכון מאד לומר בין ישתבח ליוצר מזמור ממעמקי' קראתיך ה' כו' כי בכל יום מאלו העשרה ימים מתעורר א' מי' עומקי' הנז' בס' יצירה שהם עומק ראשית ועומק אחרית כו' כנודע כי כולם הם בחי' ריו"ו שהם גבורות כי ריו"ו הם בגימטרי' גבורה וכן עומ"ק בגימטרי' ריו"ו:

בכל י' ימי תשו' צ"ל אחר העמידה עושה השלום במרומיו בה"א יתירה ולכוין כי השלום הוא בגי' ספריאל המלאך שהוא הסופר הכותב בספר החיים את כל בני אדם בי' ימי תשובה משא"כ בשאר תפלת השנה שאין אומר אלא עושה שלום במרומיו חסר ה'. ענין א"מ שאומרים בעשרת ימי תשו' אחר העמידה מוז"ל לא רצה שיאמרו בשבת שבין ר"ה ליום הכפורים ולא בב' ימים טובים של ר"ה א"מ חטאנו לפניך א"מ מחול וסלח לכל עונותינו וכיוצא בזה בשאר א"מ שנזכר בהם בחי' חטאות ועונות וודוים וכנראה מלשון ס"ה שאין להזכיר שום חטא ביום ר"ה. האמנם בענין הוידוי ביום ר"ה נמצאו בס"ה מאמרים חלוקים כי ממאמ' א' נראה דאסור לפרשא חטאוי בהאי יומא ובמ"א נראה להיפך. ומוז"ל היה נוהג להתודות על חטאיו בלחש שלא ישמעו הדברים לאזניו והיה אומר כי המאמר הא' שבס"ה לא אסר אלא בקו"ר ולא בלחש. ואמנם אפילו בלחש לא היה נוהג להתודות אלא בעת תקיעת שופר דמיושב לפי שאז מתערבב השטן ואינו משגי' לקטרג ואז דברי הוידוי עולים למע' בהתחברות קול השופר העול' למע' גם היה נוהג מורי ז"ל לבכות הרבה בתפלת ר"ה אפילו שהוא יו"ט ומכ"ש בתפילת יוה"כ. והיה אומר מוז"ל כי מי שאין בכי' נופלת עליו בימים האלו הוא הוראה שאין נשמתו הגונה ושלימה. גם היה אומר כי יש בנ"א נידוני' ביום ראשון ואז הם דינא קשיא ויש נידונים ביום ב' שהוא דינא רפיא ורוצה הב"ה לרחם עליהם ודן אותם ביום הב' ואמר כי האדם הנופלת עליו בכיה רבה מאליו בימים האלו בתפי' הוא הוראה שניידון באותה שעה למעל' אם ביום א' ואם ביום שני:

ענין השינה ביום ר"ה נלע"ד ששמעתי ממוז"ל שאין לישן ביום ר"ה לפי שז"א הוא ישן למע' עד שמתעורר ע"י תקיעת שופר כמבואר לקמן במקומו אשר ז"ס משז"ל כי תקיעת שופר הוא לומר עורו ישנים מתרדמתכם כו' וכבר יתבאר ג"כ לקמן כי עד יום ב' של ר"ה הוא ישן וכוונתינו הוא לעוררו ולכן אין ראוי לישן. האמנם נלע"ד ששמעתי ג"כ ממוז"ל שאין זה אלא עד חצי היום ומאז ואילך יכולים לישן כי כבר נתעורר ז"א על ידי התקיעות דמיושב ומוסף ואני זוכר שראיתי למוז"ל שאחר חצי היום שכב על מטתו וישן:

ענין המנהג שנהגו האשכנזים לילך ביום ראשון דר"ה אחר תפלת המנחה מעט קודם שקיעת החמה אצל הים הגדול או אצל מעיין או באר מים חיים וקורים אותו תשליך הנה הוא מנהג יפה ויותר טוב הוא אם יהיה חוץ לעיר ויעמוד על שפת הים או על שפת הבאר או המעיין ויקרא שם ג"פ של מי אל כמוך כו' תתן אמת ליעקב כו' שבסו' מיכה המורשתי שאלו הם בחי' י"ג תיקוני דיקנא עילאה דא"א וצריך שתכוין בפי' המלו' איך נרמזי' בהם מספר הי"ג ת"ד כנודע והיכן הוא מקום כל תיקו' ותיקו' באיזו מקום מן הפנים העליונים דא"א ע"ד שנתבארו אצלינו בענין ויעבור וי"ג מידות דתפלת שחרית דחול וע"ש ובאד"ר נת' על סדר ה' ה' אל רחום וחנון כו' ואלו הם מי אל כמוך א'. נושא עון ב'. ועובר על פשע ג'. לשארית נחלתו ד'. לא החזיק לעד אפו ה'. כי חפץ חסד הוא ו'. ישוב ירחמנו ז'. יכבוש עוונותינו ח'. ותשליך במצולות ים כל חטאתם ט'. תתן אמת ליעקב י'. חסד לאברהם י"א. אשר נשבעת לאבותינו י"ב. מימי קדם י"ג. וכשתאמר ותשליך במצולות ים כל חטאתם תכוין שיושלכו כל חטאתיך ועונותיך וגם המקטרג העליון יושלך במצולות הים העליון כי לסיבה זו הוצרך לאומרו על הים או על המים חיים אבל צריך שתכוין למה שביארנו בדרוש של י"ג מידות בתיקון הט' הנרמז במלת לאלפים וביארתיו בענין היחודים:

וזה היחו' הנ' הנה כאשר מתגרה היצה"ר באדם ושולטין עליו סמאל ונחש הנק' מצולות ים כי מצולות הם אותיות צ"ל מו"ת דכורא ונוק' כנז' בס"ה. וצריך תמיד לכוין בזה השם שנכתו' ובפרט בעת שהאדם עוסק בתורה אל יליז מעיניו שם הזה ועי"כ לא ישלטו עליו מצולות ים הנז'. ולא יתגרה בו היצה"ר וזה ענין השם הנז'. דע כי שורש כל הדינים והגבו הם ב' שמו' אלקים אדני כי גם הגבו' הם ב' בחי' זכרים ונקבות והזכרים הם ארבעה אותיות מנצפ"ך והם שם אלקים והנקבות הם שכ"ה דינים שהם בגי' נע"ר והם שם אדני כמבואר אצלינו וע"ש היטב. והנה אלו הם השרשים של מצולות הדינין ואלו הם סוד התיקון הט' של י"ג תיקוני דיקנא הנרמז במלת לאלפי' כמבואר בכוונת ויעבור וי"ג מידות של רחמים ושם ביארנו כי הם ענין אותם השערות דלא תליין והם עומדים באמצע בין התי' החי' אל התי' הי"ג הנקרא מזלא עילאה ותתא' והם נקר' מצולות ים העליונים בסוד הי"ג מידות שהזכיר מיכה המורשתי באמרו מי אל כמוך כו' ותשליך במצולות ים כו'. והנה ב' שמות אלו של שם אלקים ואדני הם בגי' קס"א ומקורם ושרשם הוא שם אהי"ה במילוי ההין שעולה בגי' קנ"א ועם י' אותיו הם קס"א כמנין ב' שמות הנז' גם מלת אלפים הוא בגי' קס"א גם נק' זה התי' הט' לאלפי' על שם ג' שמות הנז' המתחילין באות אלף והם אהי"ה אלקים אדני וזהו מלת לאלפי'. וענין מה שצריך לכוין הוא להמשיך מן המזל העליון תי' החי' הנק' נוצר חסד שהו' שם הויה במילוי יודין שהוא בגי' חסד כמנין ע"ב וממנו תמשיך ותשפיע הארה אל התי' הט' הנקרא לאלפים שהוא שם אהי"ה במילוי ההין אשר הוא בגי' קנ"א ועם י' אותיו' הוא קס"א כמנין לאלפים ואז תכוין להמתיק עם זה את ב' שמות אלקים אדנ"י הנקרא מצולות ים כנז' והם ג"כ בגי' לאלפים ועי"כ ותשליך במצולות ים כל חטאתם שהוא התי' הט' ג"כ של מי אל כמוך כנ"ל. ואז אותם החטאות שחטא האדם ועשה אותם מעשה ממש כנודע משז"ל כל העובר עבירה א' קנה לו קטיגר א' כי ממש נבראים מלאכים רעים וקטיגורי' ע"י אותם החטאות כנודע ואלו הקטיגורי' הנק' חטאתם יורדים ונשלכים במצולו' ים דסמאל ונחש ואינם עולים משם לפי שכבר נמתק שרשם שהם ב' שמות אלקים ואדני ואינם משפיעים בהם. ונודע כי מוכרח הוא שבאותם הקטיגורי' יתערבו עמהם נצוצו' הקדוש' בסוד טוב ברע בכח החטא שחוטא האדם ולכן בהגיעך אל תי' הי"ג שהוא ונקה אשר הוא שם של אהי"ה במילוי יודין כנ"ל בסוד י"ג מידות של ויעבור וגם הוא עול' קס"א אז תכוין להעלות אותם הניצוצות של קדושה ולבררם ולנקותם משם ולהוציאם ע"י שם זה של אהיה דיודין וזהו מלת ונקה לשון ניקוי ותמיד יהיו בין עיניך סדר השמות האלו ובפרט בעת שתעסוק בתורה תכוונם תמיד במחשבתך אם תראה שהיצה"ר מתגרה בך ובפרט אם האדם עושה תי' ש"ז לבטלה שהוא תי' טיפות ניצוצות הקדושה שנשפעו ונתערבו בקליפות כי אז החיצוני' מתגרים באדם מאד:

עוד יחוד ב' על הנ"ל וז"ל תיקון אחר כתבנו למי שמתגרה בו היצה"ר ובפרט בעת שעוסק בתורה שיכוין בנוצר חסד לאלפים לשם אדני ואלקים ששניהם מתחילי' באלף וזהו לאלפי'. גם יכוין ששניהם עולים בחשבון לאלפים ודע כי מי שהוא משורש קין צריך שיכוין שם אלקים הנז' במילוי אלפין שהוא בגי' אר"ץ כזה אלף למד הא יוד מם. וסוד הענין הוא לפי שקין הביא מנחה זרע פשתן שמכחיש את הארץ כמבואר אצלנו במקומו וגרם שהמל' הנק' ארץ תחזור להיות יבשה ולכן נתקלל נע ונד תהיה בארץ. והנה המלכות בהיותה נק' ארץ יש בה שם אלקים דמילוי אלפין העולה בגי' ארץ ולכץ תכוין תמיד כל היום בשם הזה שעול' ארץ ותכוין לתקן פגם קין שהחזירה יבשה ע"י הפשתן ואתה מתקנה ע"י השם הנז' ונעשית ארץ. ודע כי כל החיצונים נדבקין בקלי' רע שנדבק בקין וכולם רוצי' וחושקים לאחוז ולינק מן אות אלף שבמילוי ההא של אלקים דמילוי אלפין הנז' ואינן יכולין להשיגה:

עוד יחוד ג' והוא בעשרת י"ת א"ל ה"ר משה גאלאנטי ששמע ממוז"ל שאם האדם יתענה בז' ימים שבין ר"ה ליוה"כ ויעש' בהם תשובה גמורה כל יום מהם מכפר על כל העונות שחטא כל ימיו ביום שכיוצא בו. כיצד הרי שחל יום א' של ז' ימי תשובה הנז' ביום א' של השבוע והתענה בו ועשה תשובה בו הנה הוא מכפר על כל עבירות שעשה האיש ההוא בכל ימיו ביום א' שבכל שבוע מכל ימי חייו. ואם התענה ועשה תשובה בכל ז' הימים ההם יתכפרו לו כל עונותיו שעשה כל ימיו:

גם נלע"ד אני חיים כי גם אני שמעתי ממוז"ל כי העושים ד' פעמים בכל שנה ג' ימים רצופים הם ולילותיהן שהם קודם ר"ה וקודם יוה"כ וקודם עשרה בטבת וקודם י"ז בתמוז אף אם לא עשאה רק פ"א בשנה בכל ימיו יספיק ואין צריך לעשותה בכל שנה ושנה. אבל אינו מספיק רק לבטל מעליו מה שנגזר עליו לבא בעוה"ז לסיבת עונותיו אבל עונש עוה"ב אינו נמחל בזה:

מה שכתוב בס' התשובה שחיבר הרב ר' אליעזר מגרמיזא ז"ל הנק' מורה חטאים המתענה ד"פ בכל שנה בד' זמני התקופות ג"י רצופים בכל פעם מהם מתכפרים כל עונותיו כך הוא האמת אמנם דברים אלו צריכים ביאור והוא כי אין זה מספיק רק למחול ולכפר להעביר מעליו היסורים שהם עתידים לבא עליו בעוה"ז לסיבת עונותיו אבל עיקר עונש עונותיו והוא מה שעתיד ליענש בגיהנם אחר פטירתו אין זה נמחל ע"י התעניות הנז' אמנם צריך לתי' אחרים כאשר ביארנו בספרינו אלה: